

Hege Østmo

Bacheloroppgave

Ser du jeg snakker til deg?

Kommunikasjon med barn og anerkjennelse av barns følelser
i barnehagen.

Can you see me talking to you?

Communication with children and recognition of children's feelings
in the kindergarten

Barnehagelærerutdanning, samlingsbasert

2017

Norsk sammendrag

Tittel: Kommunikasjon med barn og anerkjennelse av barns følelser i barnehagen	
Forfatter: Hege Østmo	
År: 2017	Sider: 41
Emneord: Anerkjennelse, se barnet, kommunikasjon.	
Sammendrag: <p>Innhold: Denne oppgaven omhandler kommunikasjon med barn, og ulike måter man arbeider med å anerkjenne toddlerne i barnehagen. Overordnede dokumenter omhandler viktigheten med anerkjennelse, og hvilke rammefaktorer som må ligge til rette. Det er også presentert relevant teori i forhold til tema.</p> <p>Metode: Jeg har valgt kvalitativ metode og gjennomført 5 intervjuer i 3 forskjellige barnehager.</p> <p>Resultat: Alle informantene er opptatt av å anerkjenne barna, og de ser på dette som et viktig arbeid. De kommer med konkrete eksempler på hvordan de, ut i fra sin erfaring arbeider med dette i praksis. De har fokus på å se barnet, sette ord på alle følelser, og at kommunikasjon skal vises gjennom kroppsspråk. Dette er alle viktige grep for å skape trygge barn i fremtiden også.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Communication with children and recognition of children's feelings in the kindergarten	
Authors: Hege Østmo	
Year: 2017	Pages: 41
Keywords: Recognition, to see the child, communication.	
Summary: <p>Contents: This assignment is about communication with children, and different ways to recognize and acknowledge kindergarten toddlers. Official documents on this topic focuses on the importance of acknowledgement, and which basic factors that needs to be present. Relevant theory on this topic is presented in this paper.</p> <p>Method: I have chosen qualitative research method for this assignment, and conducted five interviews in three different kindergartens.</p> <p>Result: All of my informants are concerned with the importance of recognizing the children. They have brought me specific examples on how they use their experience to put theory into practice. Their focus is to see the child, put words on all the emotions, and how communication is showed through body language. These are all important tools to create comfortable children in the future as well as now.</p>	

Forord

Dette prosjektet har for meg vært omfattende og krevende på mange måter. Jeg har stått fast, hatt nedturer og oppturer. Jeg vil takke min veileder Inger Svaland for konstruktive tilbakemeldinger, og nyttig veiledning underveis.

Vil også takke de tre barnehagene ute i praksisfeltet for at de stilte opp til min kvalitative forskning, og min arbeidsplass for ubeskrivelig tilrettelegging og gode tips i prosessen.

Til slutt vil jeg takke familien min. Takk for tålmodigheten dere har hatt i denne prosessen, og for at du Stein, mannen min, har hatt tro på meg. Eda, Brage og Mina, barna mine, takk for at dere har vært så forståelsesfull da jeg har måttet prioritere studier i vår fritid. Dette er min investering til dere.

Trysil, mai 2017

Hege Østmo

Innhold

Innholdsfortegnelse	
Norsk sammendrag.....	2
Engelsk sammendrag.....	3
Forord.....	4
Innholdsfortegnelse.....	5
1.0 Innledning.....	7
1.1 Presentasjon og presisering av emne og problemstilling.....	7
1.2 Oppgavevalg.....	8
2.0 Teoridel.....	9
2.1 Anerkjennelse.....	9
2.2 Voksenrollen i barnehagen.....	10
2.3 Følelser.....	10
2.4 Selvet.....	11
2.5 Se barnet.....	11
2.6 Toddlerne.....	11
2.7 Kommunikasjon.....	12
2.8 Kvalitet i barnehagen.....	12
2.9 Kartleggingsverktøy.....	13
3.0 Metode.....	15
3.1 Intervju som metode.....	15
3.2 Bruk av case og praksisfortelling.....	16
3.3 Validet og feilkilder.....	16
3.4 Presentasjon av barnehagene og informantene.....	17
3.5 Etikk.....	18
3.6 Praksisfortellingene.....	18
4.0 Resultat.....	19
5.0 Drøfting.....	28
5.1 Drøfting spørsmål 2.....	28
5.2 Drøfting spørsmål 3 og 4.....	28
5.3 Drøfting spørsmål 5.....	29
5.4 Drøfting spørsmål 6.....	29
5.5 Drøfting spørsmål 7.....	30
5.6 Drøfting spørsmål 8.....	30

5.7 Drøfting spørsmål 9.....	30
6.0 Oppsummering.....	31
Litteraturliste.....	33
Vedlegg.....	36

1.0 Innledning

Høsten 2016 valgte jeg fordypningen de yngste barna, både fordi jeg arbeider med de yngste og fordi det er disse barna det er forsket minst på i barnehagen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 124). Temaet for denne oppgaven ble ikke helt konkret før årsskifte 2016/2017. Jeg snakket mye med en kollega om ulike valg av temaer. I den forbindelsen endte vi opp med små praksisfortellinger som dreide seg om anerkjennelse, og hvor raskt det er å overse følelsen et barn sitter igjen med når vi ikke «ser» barnet. Hva sitter det lille barnet igjen med når vi snur ryggen til og går, uten å si noe? Hva er det vi bidrar til når vi overser et barns følelser?

Etter denne samtalen ble vi mer bevisst begge to på hvor viktig barns følelser er. Det ble et tema på personalmøte på min arbeidsplass for å gjøre alle ansatte oppmerksom på hvor lett det er i hverdagen å glemme de som ikke kan sette ord på egne følelser. I denne perioden bestemte jeg meg får å rette fokus på nettopp anerkjennelse. Jeg ville fordype meg i temaet, jeg ønsket mer forståelse for arbeidet. Jeg ønsker med denne oppgaven at andre også vil se viktigheten av å anerkjenne.

Tittelen, *Ser du jeg snakker til deg?* ble valg ut i fra barnets ståsted. Barna snakker med kroppsspråket. Dette gjør at vi voksne må være ekstra observante slik at vi ikke overser barna.

1.1 Presentasjon og presisering av emne og problemstilling.

Jeg har arbeidet mange år i barnehage som ufaglært assistent. I den tiden har jeg ikke hatt særlig kunnskap om hvorfor vi arbeider som vi gjør i barnehagen. Men i løpet av studietiden hvor pedagogikken er et stort fokus, har jeg blitt veldig bevisst på hva vi gjør og begrunnelser for de valgene vi tar, og konsekvenser av valgene. Anerkjennelse av alle følelser er noe en raskt kan ta for gitt. For meg er det viktig å sette fokus på hvorfor dette er så viktig, og hvordan vi kan gjøre dette på best mulig måte. Jeg tror at mye av grunnen til hvorfor dette har blitt et fokus for meg, er at jeg har sett i praksis at barn ikke har blitt sett. Ikke minst har jeg selv oversett et barn som ikke kunne si noe, og blitt klar over det i etterkant.

I bacheloroppgaven vil jeg sette fokus på hvor viktig det er å anerkjenne hvert enkelt barn, uansett hva slags følelser barnet viser. Det må være lov å visse sinne og frustrasjon, da dette også er en del av følelsesregisteret.

Jeg sto lenge fast på hvordan problemstillingen skulle formuleres. De voksenes anerkjennelse av barns følelser som jeg først valgte kom jeg meg ikke videre i prosessen med. Jeg valgte å endre den med å sette spørreordet *hvorfor* foran. Jeg vil også ha med at de barna jeg skal fokusere på er de førspråklige, toddlerne, kommunikasjon med disse og deres følelser, siden det er de barna det er lettest og glemme. Toddlerne er barna som ikke kan uttrykke seg verbalt. Med å bruke spørrende ord som hvorfor og hvordan ble det enklere for meg å formulere problemstillingen på en slik måte at jeg hele tiden kunne stille kritiske spørsmål til meg selv underveis i prosjektet. Min problemstilling lyder:

Hvorfor er det viktig å anerkjenne toddlernes følelser i barnehagen, og på hvilke måter kan man gjøre det?

Begrepsavklaring:

Med toddlerne menes det i denne oppgaven barn i alderen 1-2 år. Kjennetegn på toddlerne er at de har et lite utviklet verbalspråk, og at kommunikasjonen går mye på kroppsspråket. Hva som legges i å anerkjenne følelser kommer jeg tilbake til i teorikapittelet med nærmere definisjon av begrepene der.

1.2 Oppgavens oppbygging

I denne oppgaven presenteres problemstillingen i innledningskapittelet. Deretter har jeg trukket inn relevant teori i forhold til problemstillingen. Videre har jeg redegjort for metodevalg og samlet empiri som presenteres i resultatkapittelet og drøftet dette. Jeg avrunder med en forsiktig konklusjon i avslutningskapittelet.

2.0 Teoridel

Dette kapittelet vil omhandle teorien og relevant innhold fra styringsdokumenter i forhold til problemstillingen. Jeg sier noe om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, og hva stortingsmelding 41 sier om kvalitet i barnehagen, og hvilke rammefaktorer som bør ligge i grunnen for at arbeidet med anerkjennelse skal ligge til rette i hverdagen.

Underveis vil jeg komme med begrepsavklaringer for å øke forståelsen hos leseren. Begrepet «toddlere» er et eksempel på et begrep. Jeg velger å bruke toddlere i stedet for de nonverbale og de førspråklige, som også blir kalt for prerefleksivt cogito, av Merleau-Ponty. Dette kommer jeg tilbake til senere i kapittelet.

2.1 Anerkjennelse

I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver står det at «barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi» (Kunnskapsdepartementet, 2013, s. 20). Jeg skal anerkjenne barndommens egenverdi, men hva betyr det? Jeg forklarer begrepet anerkjennelse og viktigheten av dette med Berit Bae sine ord, som igjen forklarer det med inspirasjon fra den norske psykologen Anne Lise Løvlie Schibbyes relasjonsteori.

...Dialoger som gir rom for gyldiggjøring av barns opplevelser er viktig både med tanke på deres psykiske utvikling, og også for deres forhold til andre. Å skape dialoger som gir rom for at barn får tillit til egen opplevelse, blir dermed ikke et individrettet prosjekt, hvor det viktigste er den enkeltes autonomi...Angell (2011, s. 201).

Bae skriver her hva som er viktig innenfor begrepet, og hva som ligger i det. Schibbye som Bae er inspirert av, forklarer anerkjennelse med fire begreper, «relasjoner», «respekt», «tillit» og «psykisk utvikling». (Angell, 2011, s. 202). Schibbye sier at «fenomenet anerkjennelse er mangesidig, og at det varierer i takt med hvordan vi vinkler den» (Schibbye, 2012, s. 258). Ut i fra Bae, og sistnevnte så vil deres forklaring gi meg flere holdepunkter jeg må tenke på i arbeid med anerkjennelse. Det som er forskjellig hos dem er at Schibbye tenker i forhold til psykologien. Bae har tatt utgangspunkt i dette og gjort begrepsforklaring mer rettet mot barnehagen, men begge har mennesker i fokus. De ser det bare fra ulike erfaringer eller vinkler. Ut i fra dette, og hva rammeplanen sier, må jeg fokusere på hvordan jeg skal vinkle dette inn mot arbeidet med anerkjennelse av toddlerens følelser.

Rammeplanen nevner begrepet egenverdi, at barnehagen skal anerkjenne barnets egenverdi. Linda Persen som har arbeidet som prosjektleder i Lebesby og Gamvik kommune forklarer

begrepet slik: «egenverdi er en følelse av din egen verdi som person» (2015). I denne oppgaven støtter jeg meg særlig til Angell sin teori om anerkjennelse.

2.2 Voksenrollen i barnehagen

Martinsen & Nærland (2009) nevner 3 roller som vi voksne i barnehagen har: «oppdrager», «pedagog» og «omsorgsgiver» (s. 238). Disse rollene veksler vi mellom hver dag. I rammeplanen står det at «en av barnehagens viktigste oppgaver er å gi barna omsorg og nærhet og legge til rette for allsidig utvikling» (s. 19). Disse rollene tydeliggjøres i rammeplanen. Jeg synes Bruner (Askland & Sataøen, 2013) sitt støttende stillas er en god modell for hva slags rolle vi har i barnehagen. Han sier at vi skal være så nær barna som de har behov for. I blant trenger barna et fang å sitte på for å føle seg sett og være trygg, andre ganger ønsker barna at vi bare skal være tilstede, i nærheten. Bruner forklarer det slik «det er den støtten barna får av en voksen eller et flinkere barn, slik at det blir i stand til å utføre en oppgave det ikke hadde maktet alene» (s. 208). Eksempelvis om et barn ikke føler seg trygg i barnehagen, vil det ikke føle på det å mestre de tingene det ellers ville ha gjort. Barnet vil da trenge litt mere tid og voksenkontakt. Dette er vår oppgave i barnehagen, og her kommer de 3 rollene naturlig inn. Jeg støtter meg til Bruners teori om det støttende stillas i denne oppgaven, hvor han mener at vi skal tilpasse oss barnet.

2.3 Følelser

Barn har et vidt spekter av følelser i seg. De kan blant annet føle glede, sinne, frustrasjon, og være lei seg. Stern sin teori går ut på at «utviklingen av følelsesrepertoaret skjer gjennom følelsmessig avstemming ved at barnet opplever nære voksnes følelsesuttrykk» (Haugen, 2013, s. 56). Det Stern mener er at barna hermer etter de voksnes følelsesuttrykk og gjør dem til sitt. Går vi ut i fra dette er det viktig at vi er tydelige voksne, som bruker kroppsspråket vårt på en slik måte at barna lærer de forskjellige uttrykksmåtene. Det samme må vi gjøre mot barna. Susanne, A. Denham forklarer, «Vi må tolke følelsene, forstå tilbakemeldingene fra barna, og behandle årsakssammenhengen mellom hendelse og følelse» (2007, s. 8, egen oversettelse). På den måten vil barna etter hvert forstå sammenhengen mellom hva følelsen og den situasjonen den oppstår i. Dersom vi sier vi er glad når vi gråter fordi vi er trist, vil dette skape forvirringer for barnet og gjøre barnet utrygt. Så sammen med måten vi uttrykker oss på må vi sette ord på følelsen. Akkurat det samme gjelder i forhold til barn. Vi setter ord på følelsen deres ved å spørre, er du glad, er du trist, er du sint. Dette er i tråd med det gjeldene syn på hvordan jobbe med følelser i denne oppgaven.

2.4 Selvet

Jeg snakker om at viktigheten i anerkjennelse handler om at barnet skal bli trygg på seg selv. Barnet skal føle at det er like mye verdt som den andre, om det er deg, meg eller et annet barn. Dette er i tråd med hva Rammeplanen sier, at barnet skal, «...se seg selv som et verdifullt medlem av et større fellesskap...» (s. 13). Dette skjer gjennom gode dannelsingsprosesser. Skal barnet vite at det er greit og være meg, må vi ha fokus på å gjøre barnet trygg på sine følelser. Daniel Stern (Askland & Sataøen, 2013) hevder at dette skjer i samspill med andre. Han sier at selvutviklingen til barnet *selv* er «en prosess hvor gjensidige relasjoner mellom barnet og andre er det sentrale» (s. 114). Skal barnet bli trygg på seg selv og sine følelser, er det viktig at vi er gode rollemodeller som snakker med barnet og bekrefter barnet sine følelser. Stern sin teori om relasjon, og viktigheten av dette er i tråd med mitt syn i denne oppgaven.

2.5 Se barnet

Berit Bae (2016) hevder i sin artikkel «at det å møte barn som subjekt – med respekt for deres opplevelsesverden» – er veldig viktig for å forebygge mot blant annet mobbing. Når vi møter barnet på denne måten bidrar vi til å styrke barnets mentale helse og ikke minst barnets selvfølelse. James, Prout & Jenks (Bae, 2016) sier at vi skal fokusere på barna som «deltagende aktører i sitt eget liv» og ikke på barnets mangler. Vi skal se etter det barnet klarer, ikke det barnet ikke mestrer. Vi skal møte barna som human beings, som et individ med tanker, meninger og følelse (Bae, 2016), og ikke som human becomings som mange har tradisjon for. Å se barnet som et medmenneske og human being, er et viktig tema jeg fokuserer på i denne oppgaven.

2.6 Toddlerne

Toddlerne er de minste barna i barnehagen, Løkken forklarer hvorfor hun velger å bruke det engelske ordet slik,

Toddler signaliserer presist (på engelsk) at det er et og to år gamle barn det er snakk om. Det er også et viktig poeng at dette engelske ordet betegner en spesiell bevegelse og konkret et karakteristisk ganglag, som peker på det kroppslige særpreget ved mennesket i denne alderen. Rent lydmessig klinger dessuten ordet *toddler* bedre i hvert fall i mine ører enn den direkte norske oversettelsen «stabber» (Løkken, 2004, s.16).

Merleu-Ponty bruker begrepet prerefleksivt cogito når han snakker om de førspråklige barna. Det betyr at de yngste barna opplever «en kroppslig bevissthet som er tilstede før en kognitiv bevissthet» (Sandvik, N., 2007, s. 37). I prosjektet velger jeg å bruke toddlerne som et begrep. Dette oppfatter jeg mer positivt ladet og med mindre syn på mangler, i forhold til hva jeg oppfatter at begrepene nonverbale eller førspråklige har.

2.7 Kommunikasjon

I følge Bateson (2000) er alt kommunikasjon. Måten vi uttrykker oss på, sier noe om oss selv gjennom de ordene vi bruker. Han hevder at «blikk, kroppsspråk, stemmebruk og ansiktsuttrykk er kommunikasjon som uløselig er forbundet med de ordene vi bruker» (Birkeland & Carsons, 2013, s. 92). Han sier også at vi ut i fra vår egen forståelse tolker det vi hører og det vi ser (Birkeland & Carson, 2013). Han mener med dette at uansett hva vi gjør eller ikke gjør så er det en form for kommunikasjon. Sier vi en ting med språket vårt og en annen ting med kroppsspråket, vil ikke det gjøre det enklere for eksempelvis barnet til å forstå hva som blir sagt. Det vil raskt blir forvirrende, og vil føre til usikkerhet. Bateson kommer med et godt eksempel her, «brevet vi ikke sendte er også kommunikasjon» (s. 92). Schibbye (2012) snakker om ansiktsuttrykk, at dette er noe barna lærer tidlig, og som dem vil ta med seg livet ut. Hun sier at blikket er noe av det første barnet ser på. Schibbye skriver at dette er i kommunikasjon til moren da barna er spebarn og eldre (s. 63). Jeg velger å trekke dette med inn i barnehagen hvor en av mine roller til barna er rollen som omsorgsperson.

2.8 Kvalitet i barnehagen

For at anerkjennelse av toddlerne skal kunne bli optimalt mener jeg at vi som jobber med barna er avhengige av at kvaliteten i barnehagen er god. Drugli (2014) skriver, «studier av kvalitet i barnehagen fokuserer gjerne på det som kalles *strukturelle* og *prosessuelle* kvalitetsindikatorer» (s. 52). «Strukturell kvalitet omfatter for eksempel antall barn per voksen» (s. 52). I stortingsmelding 41 (2008-2009, s. 8). er det skrevet opp flere punkter som er viktig i forhold til arbeidet i barnehagen. Her har jeg plukket ut 3 punkter som jeg tenker er særlig sentrale i forhold til min problemstilling.

1. Samspillet mellom voksne og barn er kjennetegnet av at de voksne er lyttende, omsorgsfulle og tilgjengelige

-
2. Utdannet personalet som er engasjert i sitt arbeid med barn
 3. Gruppestørrelser som gjør det mulig for de voksne å samhandle med barna på en god måte.

Vedrørende punkt 1: Uten et godt samspill vil vi ikke få trygge barn i barnehagen.

Vedrørende punkt 2: Det er viktig med et personale med god kunnskap om barna, et personale som kan begrunne sine handlinger, og dele sin kunnskap til de som jobber direkte med barna. Assistenten og fagarbeidere er en like viktig brikke i gruppen.

Vedrørende punkt 3: Når det gjelder gruppestørrelse går det mye på å ha nok personal i barnehagen som gir mulighet til å dele opp i flere små grupper, slik at vi kan se hvert enkelt barn og dens behov. Med kvalitet mener jeg i denne sammenhengen først og fremst voksentetthet og kunnskap.

2.9 Kartleggingsverktøy

Det finnes ulike kartleggingsverktøy for ulike situasjonene i barnehagen. Ut ifra min erfaring er observasjon det mest vanlige. Løkken og Søbstad (2009) forklarer observasjon med iakttagelse eller undersøkelse, og at det handler om oppmerksom iakttagelse. De mener at det er en viss situasjon som observeres, og at man må være våken for å få tak i det som skjer. Dette er en måte å kartlegge om barna *blir sett* på. Et annet verktøy som går på de voksenes følelser ovenfor barna er Kari Papes fargeskjema. Det handler om våre følelser og holdninger ovenfor barna. Det er fire farger som brukes og hvert barna får bare en farge. Fargeskjema går i utgangspunktet ut på å finne de *usynlige* barna i barnehagen. Fargene som brukes og hva de betyr:

«Rødt: de barna som får trampe inn i sjelen din, gjerne med støvler på – hjertebarna

Svart: de barna som trigger noe i deg, som får det til å koke over.

Grønt: de barna du har god kontakt med. Som blir sett og hørt på en god måte.

Blå: De barna du sjelden ser eller aldri har skikkelig kontakt med – de usynlige».

(Pape, 2009, s. 77).

Målet med testen til Pape er å sette inn tiltak i personalgruppen om det viser seg at et barn er usynlig i barnehagen. Jeg vil si at det er bedre at et barn blir fargelagt svart i stedet for blå, siden de *svarte* barna i vertfall blir sett. Slik de fleste barnehager er i dag med god bemanning og med flere bra skolerte ledere, vil de ofte plukke opp et usynlig barn uten å ta

denne testen. Et av mine fokus i denne oppgaven er viktigheten av at barna blir sett, da kan et kartleggingsverktøy være til hjelp både for barna og oss som voksne.

3.0 Metode

Her tar jeg for meg den metoden jeg har valgt og hvorfor. Sier også noe om metoden jeg ikke har valgt og begrunner det. Her presenteres de barnehagene og de pedagogiske lederne som var villige til å stille til intervju og observasjon. Jeg valgte tre barnehager og foretok fem intervjuer. Barnehagene jeg spurte takket ja med en gang. Jeg var i en privat barnehage og to kommunale. Alle avdelingene har barn fra 1-3 år, og alle pedagogiske lederne er utdannet førskolelærer. Førskolelærerutdanningen har for to år siden blitt til barnehagelærerutdanningen. Underveis vil disse begrepen blir brukt om hverandre.

Det er to hovedretninger jeg kan velge for å få svar på min problemstilling, det er kvantitativ og kvalitativ metode. Metoden jeg har valgt å bruke gir meg innsikt i hva slags praksis de barnehager jeg har vært i har for å arbeide med anerkjennelse i dag. En metode skal være en fremgangsmåte, sier Dalland (2015). Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode og ta utgangspunkt i innsamling i praksisfeltet, som vil være mitt hjelpemiddel i denne prosessen for å få mer innsikt i temaet. Målet mitt er å få bedre forståelse for hvordan man kan arbeidet med anerkjennelse i praksisfeltet. Samtidig håper jeg at de barnehagene jeg besøker, og de barnehagelærer jeg snakker med, skal blir enda mer bevisst på viktigheten av å anerkjenne.

Ved å velge kvantitativ metode, ville jeg ikke fått samme dybden i de svarene som jeg får gjennom eksempelvis intervju og observasjon. Det ville vært en fare for mer forhåndsbestemte kategorier for svar i et spørreskjema, og jeg vil miste muligheten for å komme med oppfølgingsspørsmål på samme måte man kan i et intervju. Jeg ønsker og komme mer i dybden, og har derfor valgt et lite omfang med eksempler hvor jeg selv har vært ute og samlet inn empiri fra praksisfeltet. Empiri er kunnskap som er bygd på erfaringer i praksis (Dalland, 2015), og det er disse kunnskapene jeg som nyutdannet barnehagelærer vil lære mer om.

3.1 Intervju som metode

Som nevnt øverst i kapittelet valgte jeg intervju som empiri fra praksisfeltet. Fordelen med intervju er kontakten jeg får med intervjupersonen. I samtalen kunne jeg konsentrer meg om informanten. Jeg kunne følge med på kroppsspråket og se hvor blikket til vedkommende festet seg (Løkken og Søbstad, 2009). I intervjuguiden startet jeg første spørsmål enkelt for å

løsne litt på stemningen, og for å ufarliggjøre situasjonen (Dalland, 2012).

Med de mange svar jeg fikk gjennom intervjuene fikk jeg fordype meg i det som er relevant for meg når jeg selv skal ut i arbeid som barnehagelærer. Dalland (2012) hevder «at formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å få tak i intervjupersonens egen beskrivelse av den livssituasjonen hun eller han befinner seg i» (s. 153). Det er dette jeg er ute etter i min problemstilling. På hvilke måter arbeider førskolelærerne med dette temaet i praksis.

3.2 Bruk av case og praksisfortelling

Fennefoss & Jansen (2004) beskriver praksisfortelling som en hendelse, en historie fra praksisfeltet som har et budskap (s. 16). Min begrunnelse for å anvende meg av praksisfortellinger er å se på hvilke måter de pedagogiske lederne bruker anerkjennelse. Hvordan anerkjenner de barnas følelser i ulike situasjoner. Praksisfortellinger bygger på observasjoner. Med observasjon må jeg iaktta et annet menneske, noe som kan føles ubehagelig for den det gjelder (Løkken & Søbstad, 2009, s. 40). Jeg ønsket å ufarliggjøre biten med observasjon, og forklarte at hensikten ikke var å observere for å være kritisk, men at jeg skulle plukke ut små case og praksisfortellinger til bruk i intervjuet. Det jeg oppnår med å bruke case og små praksisfortellinger er å høre, og lære hvordan de ulike pedagogiske lederne arbeider med temaet innenfor min problemstilling, og om de er bevisst på å anerkjennelse i det daglige. Jeg kan oppnå noe av det samme gjennom intervjuet, men for styrke mitt svar på problemstillingen, velger jeg å anvende meg av case og praksisfortelling som et supplement til intervjuet.

3.3 Validitet og feilkilder

Jeg utarbeidet en intervjuguide, og siden jeg ville få denne mest mulig relevant i forhold til min problemstilling, sendte jeg guiden til gjennomlesing til en person med barnehagefaglig bakgrunn. På denne måten validitetssikret jeg innholdet i intervjuguiden. Dalland (2012) forklarer at validitet «står for relevans og gyldighet» (s. 52). For meg er det viktig at spørsmålene og punktene i intervjuguiden skal stemme overens med min problemstilling, slik at jeg får svar i henhold til min forskning. Alle er intervjuet hver for seg, slik at de ikke skal bli påvirket av andres syn og holdninger.

I prosjektet har jeg også tatt mine forhåndsregler med tanke på feilkilder i prosessen med intervjuene. Jeg anvendte meg av lydopptaker for og får mest mulig kontakt med intervjupersonene (Dalland, 2012, s. 175). I ettertid brukte jeg tid på å transkribere intervjuet

for så å sende det til informantene, slik at de fikk mulighet til å se over og kontrollere at mine notater stemte overens med det de sa (Dalland, 2012, s. 179).

3.4 Presentasjon av barnehagene og informantene

I denne presentasjonen kommer svar fra spørsmål 1 i intervjuguiden som omhandler barnehagene og bakgrunnen til informantene. Dette er svar som i utgangspunktet hører hjemme i resultatkapittelet. Jeg har valgt og ta det med i metodekapittelet fordi det omhandler informantenes bakgrunn og vil være av interesse i forhold til å forstå de ansattes svar når de uttaler seg i forhold til temaet. Som et ledd i å komme i gang med samtalen spurte jeg om informantenes utdanningsbakgrunn og praksiserfaring. Resultatet her viser at alle de intervjuede er barnehagelærerutdannede med lang erfaring fra praksisfeltet og noen med mer tilleggsutdanning.

Spørsmålet omhandler utdanning, stillingstittel og erfaring til informantene. Alle er på forhånd opplyst om taushetsplikt og at det blir brukt fiktive navn gjennom hele oppgaven.

Solstråla barnehage er en privat småbarnsbarnehage med en avdeling. Den består av 16 barn i alderen 1-3 år. Her har jeg intervjuet 2 førskolelærere, som jeg velger å kalle informant 1, og informant 2. Informant 1 har arbeidet i barnehage i 30 år. Hun har vært i Solstråla i 24 år, og tidligere 6 år i Oslo i en stor barnehage. Hun er styrer og medeier i Solstråla barnehage. Hun har etterutdannet seg som førskolelærer i senere tid. Informant 2 har arbeidet i barnehage i 25 år. Hun er medeier i Solstråla, og har også utdannet seg som førskolelærer i senere tid. Hun har stillingstittel som pedagogisk leder.

Tyttebæra barnehage er en kommunal barnehage med to avdelinger. Der har jeg intervjuet informant 3 og informant 4, som jobber på avdelingen med barn fra 1-4 år. På avdelingen variere det med 12-16 barn hver dag. Informant 3 er utdannet barnehagelærer. Hun har arbeidet i barnehage i 19 år, og har også noe erfaring fra skolefritidsordning og som assistent i skolen. Stillingstittelen hennes er pedagogisk leder, og det har hun vært i 10 år. Informant 4 har arbeidet i litt over 13 år. Hennes utdanning er førskolelærer, allmennlærer og hun har etterutdanning i sosial pedagogikk. Hun er pedagogisk leder i Tyttebæra barnehage der hun har arbeidet i noen år nå.

I Tretoppen barnehage som er en kommunal barnehage med tre avdelinger arbeider informant 5. Hun har jobbet i barnehage i snart 32 år. Hun er utdannet førskolelærer,

videreutdannet innen småbarns pedagogikk og er pedagogisk leder på Tretoppen avdeling småbarn. På avdelingen er det mellom 11-14 barn hver dag.

3.5 Etikk

Alle barnehagene og informantene er på forhånd informert om prosjektet. De har mottatt følgeskriv vedlegg 1, og de har mottatt og signert på skriv til barnehager for ønske om deltagelse i forskning til min bacheloroppgave, vedlegg 2. Vedlegg 2 inneholder hva prosjektet handler om, hvor lang tid det tar, og at de til enhver tid har mulighet til å trekke seg fra prosjektet. Ønsker de å trekke seg vil all informasjon som gjelder vedkommende bli destruert. De er opplyst om at navn og navn på barnehager vil bli anonymisert i oppgaven. Dalland (2012) sier akkurat som jeg er kjent med fra før at det er viktig at de informantene som er med i min forskning har tillit til meg, og at de er trygg på at jeg som student også vet hva taushetsplikten innebærer (s. 166).

3.6 praksisfortellingene

Jeg har valgt å bruke praksisfortellinger eller case, en variant av praksisfortelling i siste spørsmålet i intervjuet. Jeg bruker det på den måten at fire av fem informanter fikk lest opp en kort fortelling hver, hvor jeg ønsket å få vite hvordan de ville bruke en anerkjennende praksis i forhold til tema i casen.

4.0 Resultat

Her presenterer jeg resultatet fra intervjuene. Jeg har valgt å skrive alle svarene til spørsmål 2 under spørsmål 2, alle svarerne til spørsmål 3 under spørsmål 3 og så videre. Dette gjør det ryddig for leseren å se hva informantene sier i forhold til hverandre, det er ryddig å lese og det er mer oversiktlig i forhold til drøftingskapittelet. Ut i fra svarene informantene kommer med, vil jeg trekke ut sentrale stikkord som nevnes i prikkpunker under hvert spørsmål. På den måten ser leseren hva som er sentralt i svarene. Spørsmålet 1 som omhandler informasjon om barnehagene og informantene står under metodekapittel 3.4, derfor går jeg rett på spørsmål 2 her.

Spørsmål 2) På hvilke måter arbeider din barnehage med å anerkjenne barns følelser? Jeg tenker da på de yngste barna, de førspråklige, de nonverbale.

I Tretoppen barnehage sier informant 5 at de ofte bruker personalmøter som lærende møte. De har nylig hatt anerkjennelse på agendaen, hvor de har diskutert hva slags fokus som er viktig i henhold til temaet. Hun sier, *det handler om å sette ord på hvordan vi tror barna har det. Gi barna kos, og trøst når de trenger det.* Videre poengterer informant 5 at *det må være en bevissthet om at det barnet som for eksempel har slått et annet barn, også kan være lei seg.* Hun sier at de arbeider med å hjelpe barna med å sette ord på de ulike følelsene, sortere følelser og nyansere følelsene. Informant 3 og 4 i Tyttebæra barnehage svarer ganske like med praktiske eksempler. Informant 3 sier *vi hjelper barna med å sette ord på følelsene. For eksempel når et barn våkner etter hviling, sier jeg, jeg skjønner du er trøtt nå, sitt her hos meg ei stund og slapp av, du. Et annet eksempel er om 2 2-åringer vil ha samme leke, da sier jeg. Skjønner dere vil ha samme leke, men det går ikke.* Informant 4 er inne på det samme. *Vi setter ord på følelser, og om barnet ønsker nærkontakt så får barnet det. Vi viser at vi anerkjenner følelser, men at det kanskje ikke er sånn det skal være nå. Eksempelvis om et barn er lei seg for at det ikke kan ut men skal hvile, sier jeg at jeg skjønner du er lei deg eller sint, men vi må hvile nå, så går vi ut etterpå.*

Informant 1 og 2 i Solståla barnehage svarer sånn:

Informant 1, *vi er veldig bevisst på å legge til rette for at barna skal mestre ting, passe på slik at det er alderstilpasset. Det å sørge for at alle barna blir sett flere ganger om dagen, er viktig. Og på denne måten passe på å anerkjenne kroppsspråket, uansett hva kroppsspråket*

viser. Informant 2, vi ser barna, men jobber ikke spesifikt med dette. Vi har det ikke på planen dette året. Vi fokuserer ikke på flere områder samtidig. Har vi tema matsituasjon, så fokuserer vi på det, men vi tar hensyn i det daglige til de små barnas følelser.

Kort oppsummert er det tre sentrale momenter barnehagelærerne er opptatt av,

- Lærende møter
- Anerkjenne følelse
- Jobbe med å sette ord på følelser i hverdagssituasjoner

Spørsmål 3) Hvilke handlingsmetoder bruker du når du anerkjenner barnets ulike følelser?

For eksempel når barnet er glad, lei seg eller sint.

Tretoppen: Informant 5, vi jobber med å sette ord på følelsene. Det å vise nærhet, gi kos og oppmerksomhet. Når det gjelder uønsket adferd er det bra at vi anerkjenner følelsen, men ikke adferden. Det er også viktig at vi anerkjenner følelsen når barna er glad. Det kan være fort gjort å sette fokus på de negative følelsene hvis vi ikke er bevisst. Det er viktig at vi kommuniserer med barna på en slik måte at vi viser med kroppsspråket, altså det nonverbale at det er i samsvar med det vi sier.

Tyttebæra: Informant 3, Jeg kan si til et barn, i dag er du jammen glad, eller for eksempel, jeg skjønner du er sint fordi du må ha støvler i stedet for cherrox. Informant 4 svarer her noe likt som informant 3, og henviser til svarene hun ga på spørsmål 2, om arbeidet med å sette ord på følelsene til barna.

Solstråla: jeg prøver å se barna, tar dem på fanget og trøster om det er behov. Er barna glade, blir jeg glad på deres vegne, og viser dette med kroppsspråk tilbake. Smiler et barn til meg, smiler jeg tilbake og er anerkjennende, sier informant 2. Informant 1, jeg er litt obs på at alle skal få føle på det og være sint, for det er også en viktig følelse, og at det er like naturlig som å være glad. Jeg bekrefter med å spørre barnet, og forteller hva slags følelse barnet har, og at det er greit.

Kort oppsummert kan innholdet fra intervjuene oppsummeres i tre punkter,

- Anerkjenne følelse men ikke adferd
- Voksne kommuniserer også med kroppsspråk
- Bekreftelse ved å spørre barnet

Spørsmål 4) Er det noen utfordringer til disse handlingsmetoder, i så fall hvilke (kom gjerne med eksempler)

- i forhold til barnet
- din rolle eller profesjon
- programmet, organisasjonen eller barnehagen

Tretoppen: *Det kan være at andre barn reagere når et barn som kanskje har slått eller vært litt utagerende får sitte på fanget og få trøst, men det barnet kan jo være lei seg.*

Det kan oppstå uenigheter i personalgruppa om hvilke «fordeler» barn som sliter med følelser skal ha. Barn som er gode «skuespillere» kan overdrive for å oppnå fordeler med å for eksempel å få sitte på fanget eller få smokken, sier informant 5.

Tyttebæra: informant 3 og 4 sier begge at de ikke har opplevd noen utfordringer frem til nå, og at dette kan komme av at personalgruppen er åpne med hverandre og snakker med hverandre om det er noe.

Solstråla: informant 2 svarer med et eksempel, *sitter vi i putekroken og leker, og det kommer et barn som tar kontakt flere ganger, men ikke vil bli med i leken, men kanskje blir forstyrrende for de andre barna, kan dette i lengden bli vanskelig å anerkjenne hver gang.* Informant 1, *det er en indre kraft som ofte forteller hva jeg bør gjøre. Jeg handler ut fra egen erfaring. Som for eksempel dette med sinne. Det er lov å være sint, det er også en følelse. Det er selvfølgelig enklere å anerkjenne når barnet er glad. Det er viktig at vi kan behandle barna ulikt, da de også er ulike. Som styrer er jeg en del på gulvet med barna, og ser på dette som viktig for å bli kjent med dem. Jeg prøver å være et godt forbilde for mine ansatte. Vi må være bevisst på hva vi sier til barna og også foran barna, som for eksempel bruke ord på følelser og ikke andre navn. Barnet er kanskje ikke bare «survete». Det er en grunn til barnets reaksjon, det kan ha oppstått en situasjon før, som vi ikke vet noe om.*

Kort oppsummert dreier svarene seg fra informantene om,

- Uenigheter i personalgruppen
- Åpenhet blant personalet
- Handler ut fra egen erfaring
- Barnet reagerer av en grunn

Spørsmål 5) Benytter din avdeling seg av noen form for kartleggingsverktøy for å sikre at barna blir sett og anerkjent, og i så fall hvilke verktøy?

Tretoppen: *Vi bruker Kari Papes fargeskjema et par ganger i året. Ellers i det daglige er det observasjoner. For å kartlegge utviklingen til barna snakker vi ofte om dem på personalmøter, sier informant 5.*

Tyttebæra: informant 3 svarer at de i det daglige ser og anerkjenner de ulike følelsene. Ellers har de utviklet et eget skjema for observasjon. *Vi observerer hvert 5. minutt i 20 minutter, to ganger per dag, to ganger i året. Et og et barn blir observert. Vi utarbeidet skjema i forbindelse med prosjektet lek-gir-læring, et utviklingsprosjekt i kommunen vår.*

Dette går ikke direkte på anerkjennelse, men samtidig så er det med på å styrke selvfølelsen til barna. Det å sørge for at alle skal ha noen å leke med er også en måte å anerkjenne på. Når et barn kjenner på følelsen av å ha en venn, en ved sin side, så er det en god bekreftelse på anerkjennelse. Informant 4, sier at de bruker observasjoner, både formelle og uformelle. Vi bruker Papes fargeskjema. Ellers så bruker vi barnesamtaler, men det blir på de som har verbalspråk. Vi snakker om barna på møter.

Solstråla: *Vi bruker Kari Papes fargeleggingsverktøy sier informant 2. Det går på våre følelser for barna, og viser om vi ser barna. Jeg vet ikke om det skjemaet er reelt i forhold til om vi er ærlige nok mot våre egne følelser. Er det noen som vil «innrømme» at de ikke ser et barn, mens hjertebarna er lette å farge. Er vi helt ærlige kan det være et ok skjema, men ellers oppnår vi ikke hensikten optimalt. Vi bør tenke på barna, og ikke våre følelser på hva vi tror. Informant 1 nevner også fargeskjema og trekker inn foreldresamtaler. På foreldresamtaler bruker vi et skjema hvor vi snakker om barnet det gjelder, og om hvordan vi opplever barnet, og hvordan foreldrene opplever sitt barn. Selv om det ikke går direkte på anerkjennelse der, er samarbeid barnehage-hjem en veldig viktig jobb som også bidrar til at vi blir bedre kjent med barnet, som er viktig i arbeidet med blant annet anerkjennelse.*

Kort oppsummert kan man se at barnehagelærerne jobber ut ifra disse tre punktene:

- Kari Papes fargeskjema - ser vi barna?
- Observasjoner
- Samarbeid barnehage - hjem

Spørsmål 6) Hvilke rammefaktorer ser du på som viktig for å optimalisere kvaliteten i forhold til anerkjennelse?

Tretoppen: *Det må være faglig fokus på området, og refleksjon rundt tema. Det er en fordel med størst mulig andel barnehagelærere og fagutdannede, og ikke minst nok personale til enhver tid på dagen, sier informant 5.*

Tyttebæra: *Nok folk som barna, spiller veldig stor rolle, og at vi voksne er der barna er, svarer informant 3. Informant 4, er vi nok voksne på jobb, da har vi tid til å se hver unge i mye større grad enn om vi er få voksne. Kunnskap om unger og anerkjennelse er viktig. Vi må kjenne ungene, det må man skal man jobbe i barnehage.*

Solstråla og informant 2 forteller at tiden er viktig. *Har vi nok tid får vi til det meste i hverdagen. Informant 1 sier at omsorg er viktig. Mat, hvile, sitte på fanget. Gjennom omsorg skaper vi tillit og trygghet til barna. Vi må ha tilpasset både rom, rominndeling, leker. Når vi deler opp i lekegrupper er det lettere å se barna. Det er lettere å se hva barna vil også i lekegrupper. Vi må imøtekomme barna, og ikke glemme barnas medbestemmelse. Tilstrekkelig med personale som gjerne er nok utdannet, er også en viktig rammefaktor når vi tenker på kunnskap om barn.*

Kort oppsummert er det 4 sentrale punkter som går igjen hos barnehagelærerne når de tenker på rammefaktorer,

- Faglig fokus – folk som ser
- Nok personale
- Nok tid
- Omsorg

Spørsmål 7) Personalets rolle er viktig, hva slags strategier har dere for å få til en felles forståelse for arbeidet?

- Har du eller avdeling fått noe kurstilbud fra kommunen om skoling, videreutdanning, personalveiledning eller lignende?

Tretoppen og informant 5, sier det ble mer bevissthet rundt dette når hun tok etterutdanning i småbarnspedagogikk. *Ellers buker vi i Tretoppen barnehage lærende møter og reflekterer rundt tema. Vi anvender oss også av praksisfortellinger og diskuterer rundt disse.*

Tyttebæra: informant 3 og 4 har ikke vært på noe kurs eller lignende på tema som gjelder anerkjennelse. De bruker møter i barnehagen til å snakke om dette. Er et barn mye lei seg tar de det opp på personalmøter. *Vi bruker gruppeveiledning når et barn har behov for en annen oppmerksomhet og anerkjennelse*, sier informant 3.

Solstråla: *Vi tar opp ulike ting på personalmøter, og siden alle er ganske nyutdannet hos oss, så teorien sitter fortsatt godt ennå*, sier informant 2.

Informant 1, *Når det gjelder styrere er det felles møte for alle i kommunen som inneholder ulike temaer hvor vi også kan komme innom temaet anerkjennelse. Vi tar imot studenter. I det er det mye læring for oss også. Vi må repetere fagstoffet, noe som gjør at vi må holde oss oppdatert med dagens pensum. Vi har i blant temaer på personalmøter, om hvordan vi kan arbeide med ulike problemstillinger. I senere tid har vi for eksempel tatt opp hvordan vi skal anerkjenne barnets gråt.*

Kort oppsummert er det tre punkter som er sentrale i forhold til barnehagelærernes felles forståelse for arbeidet,

- Lærende møter
- Refleksjoner rundt tema
- Personalmøter

Spørsmål 8) Hva er dine tanker om anerkjennelse?

Tretoppen og informant 5, *vi må se etter følelsen bak handlingen, om det er handlingen vi ikke liker. Det er viktig at vi prøver å anerkjenne, sette ord på følelsen til barnets jeg og ikke den følelsen som vekkes i oss voksne. Vi må være obs på de barna som skjuler følelser og avviser oss når de trenger oss. Vi må snakke med barnet, bruke ord på følelsen, ha hyggelig tonefall. Vi må ikke la de være alene, vi må vise at vi ser barnet.*

Tyttebæra: *Det er veldig viktig å bli anerkjent for den du er*, sier informant 3, *og det du er i akkurat nå, det og sette ord på følelsene. Blir du ikke anerkjent vil du bli veldig frustrert etter hvert.* Informant 4 sier også noe lignende som informant 3, *det er utrolig viktig at vi møter ungene med anerkjennelse, det er med på å bygge opp å se det positive i seg selv. Når barna har et positivt syn på seg selv, her og nå, vil de vokse på det og bli trygge i situasjoner*

senere i livet. Når de blir ungdommer kan det bli press på både prestasjoner og utseende, er de trygge på seg selv vil dette lette hverdagen.

Solstråla: vi skal se alle og respektere alle. Vi må høre på barna og se hvert enkelt individ. Vi må se hvem barna er, sier informant 2. Informant 1, jeg synes dette er et veldig viktig tema. Det kommer mye av at jeg som liten fikk lov å være sint, glad og rope høgt. Med disse erfaringene er jeg i dag tålmodig med andre barn, og vet hvor viktig dette arbeidet er. Vi må forstå og lese barna sine tegn.

Mine egne erfaringer, min utdanning og mange års arbeid har gjort meg til den jeg er i dag. Det er grunnlaget på følelsesregisteret som lages. Dette vil hjelpe barna å takle sine følelser senere i livet.

Kort oppsummert dreier barnehagelærernes tanker om anerkjennelse seg om 7 punkter,

- Følelsen bak handlingen
- Snakke med barnet - kommunikasjon
- Å anerkjenne barnet for den det er
- Bygge opp det positive i barnet
- Følelsesregisteret – et trygt barn
- Forebygging

Spørsmål 9) Hvilke tanker har du om denne caseoppgaven?

(Jeg kommer med case/praksisfortelling som er utført i en barnehage i forkant av intervjuet, siden spør jeg informantene om hvordan de vil handle ut fra min observasjon.)

Tretoppen og informant 5 får denne casen: Det er morgen, foreldre og barn strømmer på til barnehagen. Ei lita, litt trøtt og lei seg jente på ca. 1,5 år vil ikke gi slipp på pappaen sin i garderoben. Han må dra på jobb, akkurat som han må hver dag. Du må ta over den lille jenta. Hvordan handler du? *Jeg vil si noe lignende som, jeg skjønner du er lei deg da pappa må gå, i stedet for å finne en leke og prøve å avlede barnet med en gang. Er barnet lei seg lenge vil jeg finne på noe med barnet som jeg vet det interesserer seg for.*

Tyttebæra og informant 3 og 4 får denne casen: Det er formiddag og like før lunsjtid, et barn på 1 år og 8 måneder vil så gjerne ha kosebamsen ned fra hylla si, men får den ikke ned selv. Barnet er veldig glad i den bamsen, og den er en trofast venn når barnet skal hvile, det er

tydelig at barnet veldig gjerne ønsker å få ned bamsen.

Hvordan handler du?

Informant 3, *jeg kunne ha sagt at, se her, skal jeg hjelpe deg og få ned bamsen din, men siden vi opplever noe lignende i praksis her, hvor vi har avtale på at en bamse skal ligge i kurven frem til hviletid. Jeg sier at jeg skjønner du vil ha bamsen din nå, men den må ligge her til du skal hvile. Vi må jo se an barnet her også. Er det et nytt barn som bruker for eksempel en bamse som overgangsobjekt, som er trøsten i en ny hverdag, da er det viktig at barnet får beholde den kosen en lengre periode til barnet føler seg trygg.*

Informant 4 sitt svar, *vil du ha bamsen din, vet du hva, da kan du få sitte og kose litt med bamsen, så legger vi den tilbake når vi skal spise mat.*

Dette vil være situasjonsbetinget, men dette er det første jeg kom på, og som viser hvordan jeg ville handlet ut fra vanlige omstendigheter.

Solstråla og informant 2 får denne casen: Det er snart lunsj, og barna er på vei inn etter utetid. I garderoben er det hektisk med mange små barn som trenger hjelp med avkledning og håndvask, før de vil løpe inn på kjøkkenet for å spise. Mellom gangen og kjøkkenet er det ei grind. En voksen kler av et stille barn. Et annet barn som er ferdig med håndvasken, løper bort til grinda, roper og rister på grinda, noe som gjør at den voksne som kler av det stille barnet, reiser seg opp, går bort og åpner grinda uten å si noe, for så å gå tilbake til det stille barnet og fortsetter å kle av.

Hvordan ville du handlet her?

Det første jeg tenker på er hvorfor den voksne som kledde av barnet gikk til det barnet som tiltrakk seg mest oppmerksomhet. Når jeg får historien servert så ville jeg, om jeg valgte samme strategi som i historien, først ha sagt til det første barnet, jeg skal hjelpe «Sara» med grinda så kommer jeg tilbake og hjelper deg med dressen. Borte ved grinda ville jeg ha sagt, men Sara, er du ferdig og vil på kjøkkenet, se her skal jeg åpne grinda til deg.

Det er fort gjort å anerkjenne den som bråker mest, det må vi være obs på, slik at ikke alle barna til slutt begynner å bråke for å få oppmerksomhet og anerkjennelse.

Informant 1 som er styrer i Solstråla fikk på siste spørsmål i oppgave å komme med en egen fortelling da dette er noe som dem i blant jobber med på personalmøter for å reflektere rundt tema.

Det et barn på 3 år, med veldig forsinket språkutvikling. Vi jobber mye med språkutvikling med dette barnet. I garderoben spør jeg, «Emil», hvor er skoene dine? Vi arbeider mye med begreper og anerkjennelse for å øke motivasjonen til «Emil» i videre læring. «Emil» har skjønt hva skoene er. Jeg vet at han ikke rekker opp til hylla for å ta de ned, så for meg er målet at han skal gå bort til hylla å peke på skoene, så hjelper jeg til. «Emil» er en smart gutt, han finner sin egen løsning. Han når opp til skohornet som henger på hylla, og med den når han opp til skoene og fisker de ned til gulvet. «Emil» blir anerkjent av alle som befinner seg i hentesituasjonen i barnehagen. Så flink du, sier jeg, og smiler med hele kroppen min over hans mestring og mestringsfølelse. Han ler mye av den økte forståelsen, og ble veldig fornøyd med seg selv.

Barnehagelærernes praksis i arbeid med anerkjennelse oppsummeres i 3 punkter,

- Bekreftende
- Setter ord på følelsen.
- Oppmuntre

5.0 Drøfting

I denne drøftingsdelen vil jeg foreta en drøfting i samsvar med resultatkapittelet der jeg tar for meg et og et spørsmål, og ser på svarene fra barnehagene felles for så å drøfte i forhold til teori. Jeg drøfter spørsmål 3 og 4 sammen da dette er spørsmål som går litt i hverandre.

5.1 Drøfting av spørsmål 2

På spørsmål om hvilke måter barnehagene arbeider med å anerkjenne barns følelser på, sammenfatter jeg svarene til informantene i tråd med rammeplanen og hva den sier om anerkjennelse og betydning av begrepet. Ut ifra hva informantene har sagt, noterer jeg at de vet hva begrepet innebærer. Informant 3 og 4, som også arbeider på samme avdeling kommer med konkrete eksempler på hvordan de arbeider. De kan si noe lignende som: *jeg skjønner du trøtt*, etter et barn har hvilt, eller *jeg ser du blir lei deg*, eller, *jammen er du glad i dag*. Alle sier noe om viktigheten i det å se barnet, og viktigheten med arbeidet med å sette ord på hva slags følelse de tror barnet har. Det er tydelig at de er enige i det Berit Bae er opptatt av, «å se barnet» (Bae, 2016). Som jeg skrev tidligere i teorikapittelet, må vi *se barnet som subjekt*. Vi styrker barnets selvfølelse og mentale helse når vi møter barna som subjekt, med respekt for deres opplevelsesverden (Bae, 2016). Barnet skal ikke være et objekt som vi skal få til å tilpasse seg, vi må se på barnet som human beings, et individ med følelser og meninger (Bae, 2016). Dette er svært viktig, og jeg synes det er bra å se at alle informantene jobber ut ifra dette. Informant 5 sier dessuten at de bruker lærende møter på sin avdeling. Dette høres fornuftig ut, da alle på avdeling dermed får utbytte av hverandres kunnskaper om for eksempel hvordan de skal anerkjenne, og som informanter sier, hva de ønsker fokus på.

5.2 Drøfting av spørsmål 3 og 4

Spørsmålet var hvilke handlingsmetoder som brukes i anerkjennelse av barnas følelser og utfordringer til disse metodene.

Alle 5 informantene svarer på en slik måte at jeg oppfatter det som at de passer på å anerkjenne følelsen til barna. Eksempler på dette er at de kan spørre barnet om det er lei seg, eller si, jeg ser at du er sint, glad osv. Informant 5 sier også at vi må være observant på at det virkelig er følelsen vi anerkjenner, og ikke adferden. Informant 2 og 5 påpeker

viktigheten med å vise med kroppsspråket at vi mener det vi sier. I følge Bateson så vil alle ordene vi bruker og måten vi uttrykker oss på, si noe om oss selv (Birkeland & Carsons, 2013), da er det viktig at vi uttrykker oss på en slik måte at barna ikke misforstår, at de ikke blir usikre. Vi må vise med hele kroppen at vi eksempelvis er glade. Det er også dette informantene snakker om. Vedrørende spørsmålet om de ser noen utfordringer i dette arbeidet viser det seg at informant 3 og 4 så langt ikke har opplevd noe utfordring. De sier begge at de snakker sammen ved behov. Dette kan tyde på at kvaliteten i barnehagen er god, at de her kanskje har en strukturell kvalitet, som i stortingsmelding 41 (2008-2009, s. 8) forklares med at det er nok voksne på arbeid til enhver tid. Informant 1, 2 og 5 kom med konkrete eksempler hvor det er utfordrende å anerkjenne et barn som stadig forstyrrer leken, og sjalusi blant barna da et barn som trenger det blir anerkjent. Informant 1 trekker frem at hun, som Birkeland og Carson (2013) hevder, handler ut fra egen erfaring, ut fra hvem hun er og hva hun har opplevd. Hun sier også noe som jeg ser på som viktig, det kan være en utfordring i blant om barnet er lei sei, og som hun sier, *barnet er kanskje ikke bare «survet», det kan ha skjedd noe før, som vi ikke har sett*. Hun mener her at vi må se bak følelsen, og ikke bruke slike ord på følelsen som i eksemplet.

5.3 Drøfting av spørsmål 5

Alle informantene sier at de bruker en form for kartleggingsverktøy. 4 av 5 nevner Kari Papes fargeskjema (Pape, 2009, s. 77) som jeg også nevner i teorikapittelet. Informant 3 forteller at de har utarbeidet et skjema selv i forbindelse med et annet tema. Dette synes jeg er interessant, da det viser at det finnes ulike måter å kartlegge på for å sørge for at barna blir sett og anerkjent. Videre bruker alle observasjoner i det daglige. Her trekker informant 1 inn skjema de bruker i forhold til foreldresamtaler og samarbeid barnehage – hjem, hvor hun påpeker at det å bli godt kjent med barnet er en viktig del av det å arbeide med anerkjennelse.

5.4 Drøfting av spørsmål 6

For å optimalisere kvaliteten i barnehagen er det noen rammefaktorer som informantene mener er viktig for å oppnå best mulig arbeid med anerkjennelse. I tråd med stortingsmelding 41 (2008-2009, s. 8) om kvalitet i barnehagen, sier alle informantene noe om faglig fokus, folk som ser, at det er nok personale på arbeid og at de har nok tid.

5.5 Drøfting av spørsmål 7

Personalets rolle er viktig, og for å få til en felles forståelse for arbeidet med anerkjennelse bruker alle tre barnehagene personalmøter hvor de tar opp det aktuelle temaet. Informant 5 sier at de i blant bruker praksisfortellinger. Fennefoss & Jansen (2004) forklarer praksisfortellinger som en hendelse eller en historie fra hverdagen. Disse hendelsene diskutere de og reflekterer rundt. På den måten arbeider de for å øke den felles forståelsen for temaet.

5.6 Drøfting av spørsmål 8

Med et åpent spørsmål om de pedagogiske ledernes egne tanker om anerkjennelse blir jeg glad når jeg ser at de vet viktigheten i dette arbeidet. Jeg observerer at de gjentar noe av det samme som i tidligere spørsmål, som igjen viser at dette *er* viktig for dem. Det som informantene gjentar er at vi må se etter følelsen *bak* handlingen, vi må snakke *med* barnet. Barnet må bli anerkjent for den *det er*, og vi må bygge opp det positive *i* barnet. Viser til arbeidet der Stern hevder (Haugen, 2013) at følelsesregisteret til barna utvikles i samspill med andre (s. 56). Et par av informantene snakker om det arbeidet de gjør i barnehagen nå, er viktig for barnets fremtid og at dette arbeidet kan påvirke hvordan de senere i livet vil takle utfordrende situasjoner som eksempelvis selvbildet.

5.7 Drøfting av spørsmål 9

I siste spørsmål hvor informantene fikk fortalt en case eller en liten praksisfortelling, fikk jeg mer innsyn i hvordan de arbeider og hva de fokuserer på. Ved å snakke med barna på måter som, *jeg ser du er trøtt*, og *så flink du er*, viser de med sine svar at de er bekræftende, de setter ord på følelsen til barnet. Med, *så flink du er*, og tydelig bruk av kroppsspråk bekræftes gleden barnet får i en mestringssituasjon, og det oppmuntres til videre utforskning. Dette er i tråd med hva Stern hevder, at barna lærer av våre følelsesuttrykk (Haugen, 2013, s. 56). Informant 2 er i sin case oppmerksom på at hun anerkjenner det stille barnet før hun går bort til barnet som blant annet uttrykker seg med høye rop før hun kommer tilbake til det første barnet. I følge Bateson er det viktig i den forbindelsen å vite at det er kommunikasjon i alt vi gjør (Birkeland & Carsons, 2013). Om informanten hadde gått uten å si noe, kan dette skape usikkerhet for barnet når det plutselig hadde stått igjen alene.

6.0 Oppsummering

I dette avsluttende kapittelet vil jeg trekke trådene fra de ulike spørsmålene som ligger under problemstillingen som omhandler hvorfor det er viktig å anerkjenne todlernes følelser i barnehagen og på hvilke måter man kan gjør det. Som jeg nevnte innledningsvis har jeg inntrykk at mange voksne i barnehagen ikke har hatt nok fokus på anerkjennelse av følelser, og at det kan være raskt å overse de minste som ikke kan uttrykke seg gjennom verbalspråket enda. Dette er en erfaring jeg har fra praksisfeltet. Derfor har jeg gjennom den empiriske undersøkelsen hatt fokus på å se om dette stemmer med hvordan man jobber med dette i barnehager. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, som er en av barnehagens overordnede dokumenter, kan vi se de ulike arbeidsoppgavene vi har ansvar for i barnehagen, blant annet å anerkjenne barna. Jeg er positivt overrasket over å se at barnehagene gjør det på en helt annen måte enn hva jeg har erfaring med fra min tidligere arbeidspraksis. Gjennom denne studien har det vist seg at alle barnehagene har større fokus på dette område enn jeg trodde. Dette er ikke et tema barnehagen har hvor de til stadighet dokumenterer, men de er observant på det i hverdagen og det er en naturlig del av arbeidet deres. Alle 5 informantene mener at antall voksne er viktig for å sikre at alle barna blir sett. Dette er et av punktene i Stortingsmelding 41 (2008-2009, s. 8), hvor det dreier seg om nok faglig personale. Er det nok personale på arbeid? Har de tid til å se barna? For å sikre at alle barna blir sett, tester personale sine egne følelser ovenfor barna med Kari Pape sitt fargeskjema. Dette gjør de for å forbygge å overse barna og kunne sette inn tiltak ved behov. Det jobbes mye med å bekrefte barna ved å sette ord på følelsene, og de voksne bruker kroppsspråk sammen med verbalspråket slik at barna ikke skal misforstå og bli utrygge.

Det vil til tider være vanskelig å se alle barna like mye i barnehagen. Et tiltak fra den ene barnehagen var å dele gruppen i små lekegrupper. På den måten får man et mindre antall barn å konsentrere seg om, man vil lære å kjenne barna bedre, og det vil være enklere å se hva barna ønsker, og anerkjenne dem ut i fra det. To av barnehagene sier noe om konsekvenser om barna ikke blir anerkjent over tid. Anerkjennelse er viktig siden det er følelsesregisteret som dannes på bakgrunn av dette. Barnehagene viser tydelig at de er bevisst på dette temaet, og dette gjør meg utrolig glad.

I henhold til den nye rammeplanen hvor fokuset i større grad har blitt satt på de yngste barna, er min oppgave i tråd med nyere retningslinjer. Sitatet fra Rammeplanen for

barnehagens innhold og oppgaver, punkt 4 barns medvirkning, understreker fokuset i denne oppgaven, «...også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår...»

(Kunnskapsdepartementet, 2017). Forskningen min har foregått med 5 informanter fordelt i tre barnehager. Dette gir meg ikke et helhetlig syn på hvordan barnehager arbeider mot anerkjennelse av barns følelser, men det har gitt meg mye innsikt og ny kunnskap i hvordan de arbeider, og hva de har fokus på. Årsaken til min forforståelse kan være en blanding av erfaringer og mangel på kunnskap. Får jeg anledning til å forske videre på temaet, ønsker jeg å fordype meg spesifikt i hvilke konsekvenser mangel på toddlernes anerkjennelse kan få i oppveksten. Dette var noe som fanget min interesse under innhenting av det empiriske materiale, men som ville bli for stort i omfang å prioritere i denne bacheloroppgaven.

Det finnes ingen fasit på hvordan man skal jobbe med anerkjennelse i barnehagen, men det finnes mange gode grep man kan gjøre, som denne oppgaven viser eksempler på. Et svar på min problemstilling er at det handler om bevisstgjøring.

Helt til slutt ønsker jeg å avslutte med 3 vers av diktet til Sissel Holt (s.a), som jeg synes illustrerer mitt barnesyn og konkluderer med andre ord hva slags fokus vi må ha i arbeid med barna. Diktet sier noe om viktigheten av å se alle barna, både de som gjør mye og lite ut av seg, slik at vi kan svare bekreftende på, *ja, jeg ser at du snakker til meg.*

Jeg ser for meg en blomstereng så vakker og fin.

**Noen av blomstene er fargerike og stikker seg lett fram,
mens andre er dusere og fulle av sjarm.**

Enkelte er små, som vi må være forsiktige for ikke å trå på.

**Noen kan ha torner som stikker til alle kanter,
i min blomstereng finner jeg alle varianter.**

De må behandles på sin spesielle måte, for hver og en gjemmer på sin lille gåte.

**Et par kan være sårbare og skjøre, så de prøver vi å gjøre,
litt sterkere, gi troen på seg selv, slik at de kan møte hverdag og kveld.**

Litteraturliste

- Angell, M-L. (2011). Anerkjennelse av kulturer i barnehagen. I A. M. Ottestad & J. Rhedding-Jones (Red.) *Barnehagepedagogiske diskurser*. (s. 200-2014). Oslo: Universitetsforlaget.
- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bae, B. (2016). *Å se barnet som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). (2014). Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Birkeland, Å. & Carson, N. (2013). *Veiledning for barnehagelærere* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen. Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Fennefoss, A. T. & Jansen, K. E. (2004). *Praksisfortellinger: På vei til innsikt og forståelse*. Bergen: Fagbokforl.
- Haugen, S., (2013). Barnehagen – arena for små barns opplevelse av mestring og glede over livet. I Røthle, M. (Red.). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. (2.utg., s.49-68). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Holt, S. (s.a). *Jeg ser for meg en blomstereng av barn*. Lokalisert på <http://bergknatten.barnehage.halden.kommune.no/index.php?artID=256>

Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen*. (st.meld. nr. 41. 2008-2009). Oslo:

Kunnskapsdepartementet. Lokalisert 24.03.17

<https://www.regjeringen.no/contentassets/78fde92c225840f68bce2ac2715b3def/no/pdfs/stm200820090041000dddpdfs.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2013). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Departementet.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.

Lokalisert på <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-04-24-487?q=Rammeplanen%20for%20barnehagens%20innhold%20og>

Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur, om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen akademiske Forlag AS.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2009). *Observasjoner og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Martinsen, H., & Nærland, T. (2009). *Sosial utvikling i førskolealder. Vennskap, konflikter og kommunikasjon i barnehagen*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Pape, K., (2009). *Fra plan til praksis III – Verktøy*. Oslo: Kommuneforlaget.

Persen, L. (2015). *Hvor stor er din verdi?* Hentet fra

<http://www.erfaringskompetanse.no/nyheter/hvor-stor-er-din-egenverdi/>

Sandvik, N. (2007). *De yngste barnas medvirkning i barnehagen*. Norsk senter for barneforskning. Barn nr. 1:27-45, ISSN 0800-1669. Lokalisert på

<https://www.ntnu.no/documents/1272099285/1272487294/sandvik2.pdf/141252af-5624-41ca-b15b-b224b1c9a29b>

Schibbye, A-L, L. (2009). *Relasjoner. Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo: universitetsforlaget.

Susanne, A. Denham. (2007). *Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships*. (1) 1-48. Henter fra

https://www.researchgate.net/publication/225280404_Dealing_with_feelings_How_children_negotiate_the_worlds_of_emotions_and_social_relationships

VEDLEGG 1: Følgeskriv

VEDLEGG 2: Skriv til barnehager for ønske om deltagelse i forskning til min BA oppgave

VEDLEGG 3: Intervjuguide

Høgskolen i **Hedmark**
Campus Hamar

VEDLEGG 1

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2017 - følgeskriv

I følge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner.

Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student:

studium:

arbeider med bacheloroppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Innlandet

Studentens veileder ved høgskolen er.....

Med vennlig hilsen

Høgskolen i Innlandet

Gunhild Tomter Alstad

Studieledere

Høgskolen i Innlandet Postadresse: Postboks 400, 2418 Elverum Besøksadresse: Holsetgata 31, Hamar
Telefon +47 62 43 00 00 Telefaks +47 62 43 00 01 E-post postmottak@hihm.no Org. nr 974 251 760

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Ser du jeg snakker til deg?»

Bakgrunn og formål

VEDLEGG 2

Formålet med denne studien er å sette fokus på hvor viktig det er å anerkjenne de yngste barnas følelser. Problemstillingen lyder, hvorfor er det viktig å anerkjenne barns følelser i barnehagen, og på hvilke måter kan vi gjøre det? Prosjektet er en bachelor som er den avsluttende oppgaven etter 3 års studie ved høgskolen i Hedmark.

Jeg ønsker å bruke flere barnehager og i min undersøkelse.

Hva innebærer deltagelse i studien

I min oppgave skal jeg samle inn data via intervju og praksisfortellinger. Intervjuet vil ta ca. 30 minutter. Spørsmålene i intervjuet vil omhandle anerkjennelse av de yngste barna, de førspråklige. Observasjon vil ta mellom 5-20 minutter inne på avdeling.

Data vil registreres med lydopptaker og notater.

Hva skjer med informasjon om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er bare jeg som vil ha tilgang til lydopptaket. Det er en ekstern lydopptaker som ikke skal kobles opp mot andre maskiner. Navn på barnehage og person vil ikke bli brukt i oppgaven.

Deltagere vil ikke bli gjenkjent av andre enn seg selv i oppgaven, siden de vil kunne kjenne igjen sine egne svar.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 26.05.2017. Lydopptak vil bli slettet, og eventuelt andre notater makulert da prosjektet er ferdig.

Frivillig deltagelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Hege Østmo på telefon
*****.

Samtykke til deltagelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Spørsmål bruk til intervju

VEDLEGG 3

Spørsmål til intervju om anerkjennelse av de yngste barnas følelser.

- 1) Hva slags utdanning har du, hva er din stillingstittel og hvor lenge har du arbeidet i barnehagen?

- 2) På hvilke måter arbeider din barnehage med å anerkjenne barns følelser?
 - Da tenker jeg på de yngste barna, de førspråklige/nonverbale

- 3) Hvilke handlingsmetoder bruker du når du anerkjenner barnets ulike følelser? (Utdyp dette)
 - For eksempel når barnet er glad
 - Lei seg
 - Sint

- 4) Er det noen utfordringer i forhold til disse handlingsmetoder, i så fall hvilke? (kom gjerne med eksempler)
 - I forhold til barnet
 - Din rolle/profesjon
 - Programmet/ organisasjonen/ barnehagen

- 5) Benytter din avdeling seg av noen form for kartleggingsverktøy for å sikre at barna blir sett og anerkjent, og i så fall hvilke verktøy?

- 6) Hvilke rammefaktorer ser du på som viktig for å optimalisere kvaliteten i forhold til anerkjennelse?

7) Personalets rolle er viktig, hva slags strategier har dere for å få til en felles forståelse for arbeidet?

- Har du/avdelingen fått noe kurstilbud fra kommunen om skolering, videreutdanning, personalveiledning etc.?

8) Hva er dine tanker om anerkjennelse? (åpent spørsmål)

9) På hvilken måte vil du anerkjenne i denne praksisfortellingen?

(Intervjuobjektet får opplest en kort fortelling og forteller hvordan vedkommende vil anerkjenne barnet det handler om)

Målet mitt med disse spørsmålene er ikke å finne feil eller mangler, det er en undersøkelse hvor jeg ønsker og få mest mulig eksempler som jeg kan knytte teori til i videre arbeid med bacheloroppgaven. Barnehager kan ha ulik praksis for hvordan de arbeider, jeg skal ikke sammenligne de barnehagene jeg foretar intervju i. Det finnes ikke fasitsvar, men de svarene jeg får vil hjelpe å utvikle min profesjon videre.